

stak uit in onuitstekendheid'. Dat zou ook voor Beel op kunnen gaan. Volstrekt onduidelijk blijft wat voor sociaal-politieke opvattingen Beel had. Giebels legt in dit verband bijvoorbeeld wel de katholieke sociale leer uit, maar weet geen enkel gegeven aan te voeren om zelfs maar aannemelijk te maken dat Beel van een en ander had kennis genomen (laat staan dat hij aan het debat daarover deel had genomen). Ook de democratie-opvattingen van Beel worden wazig uitgelegd: hij was 'au fond een democraat' en als bestuurder toonde hij zelfs 'de inborst van een demofiel'. Tja. Of Beel iets vond over de opbouw van de verzorgingsstaat die hij toeliet of, meer beperkt, een idee had over sociale zekerheid blijft geheel in het midden.

Bovendien moet gezegd worden dat Giebels zijn kracht regelmatig meer zoekt in suggesties en vermoedens, dan in heldere bewijsvoering. Voor een deel komt dat wellicht voort uit het feit, dat hij geen liefhebber lijkt te zijn van het onverbidde handwerk van de historicus: het archiefwerk. Dat wreekt zich bij zijn behandeling van de affaire Schokking en al helemaal bij zijn pogingen nieuw licht te werpen op de Greet Hofmans-affaire. De laatste kwestie doet hij af als een dreigende echtscheiding van de koningin, de rest is 'ruis daaromheen'. Uit het voortreffelijke onderzoek van Gerard Mulder en Paul Koedijk voor hun boek *Léés die krant. Geschiedenis van het naoorlogse Parool* (Amsterdam, 1996) blijkt de zaak niet alleen aanzienlijk gecompliceerder te zijn, maar met gedegen archiefonderzoek ook goeddeels te achterhalen. De pruilende zinnestukjes over het niet beschikbaar stellen van gedeponeerde persoonlijke archieven in het Rijksarchief — wie herinnert zich niet het kortzichtige proces dat Giebels hierover heeft aangespannen — wijzen dan ook vooral op eigen onmacht. Kenmerkend is bijvoorbeeld zijn opmerking dat de grondwetswijziging van 1972 over de inrichting van het koninklijk huis 'waarschijnlijk mede onder invloed' van de Hofmans-affaire tot stand is gekomen. Bij deze niet oninteressante suggestie staat geen enkele bronvermelding — wat overigens ook moeilijk zou zijn, omdat bij enig bronnenonderzoek blijkt dat deze relatie niet aanwezig is.

Giebels heeft het archiefwerk, zo blijkt uit zijn annotatie, overzichtelijk gehouden en veel laten lopen. De gaten heeft hij trachten te vullen met interviews. Tot de sterkere gedeelten van zijn boek behoren dan ook vooral die onderdelen, waarover reeds uitvoerig gepubliceerd is, zoals de Indonesische kwestie. De interviews hebben vooral enig licht geworpen op het buitengewoon treurige huwelijks- en gezinsleven van Beel: de zoon van een alcoholicus, getrouwd met een wat simpele vrouw, twee van de vier kinderen geestelijk gehandicapt. De 'vaderlijke-beheerste' omgang met secretaresses moest veel vergoeden.

Al met al kan het oordeel over deze biografie dan ook niet onverkort gunstig zijn. Het bekende is redelijk samengevat, veel nieuwe inzichten worden echter niet geboden. Misschien wel het meest teleurstellend is, dat het boek als het ware weigert een biografie te worden. Het is meer een verzameling hoofdstukken over allerlei ontwikkelingen en gebeurtenissen waar Beel bij betrokken was. Tenslotte moet worden opgemerkt dat het boek nogal wat tekstverwerkersfouten bevat, alsmede een aantal merkwaardige woorden zoals 'radikalski', 'gecarteerd' en 'conscientieus'.

Piet de Rooy

J. Heijs, F. Westra, *Que le tigre danse. Huub Bals. Een biografie* (Amsterdam: Otto Cramwinckel, 1996, 319 blz., ISBN 90 71894 98 3).

De naam van Huub Bals (1937-1988) is nauw verbonden met het Filmfestival Rotterdam. Bals

was er de initiator van en kan daarnaast de *godfather* worden genoemd van het alternatieve filmcircuit in Nederland. Dit maakt een boek over zijn leven tevens tot een filmhistorische bijdrage aan de na-oorlogse geschiedenis van het Nederlandse vertoningsklimaat.

Op 13 juli 1988, 51 jaar oud, stierf Hubert Bals aan een hartaanval in zijn geboorte- en woonplaats Utrecht. Bals had een veelbewogen leven achter de rug als organisator van ondermeer het tot internationale proporties uitgegroeide Film Festival Rotterdam. Geboren in een zeer eenvoudig niet-praktiserend katholiek gezin bracht hij het grootste deel van zijn jeugd door in de Utrechtse Wijk C. Het onrustige organisatie-talent zat hem al vroeg in het bloed, zodanig zelfs dat de voltooiing van zijn HBS-opleiding er bij inschoot. Zijn loopbaan in de filmbusiness begon op 22-jarige leeftijd nadat hij was aangenomen als assistent bedrijfsleider bij de bioscoop-firma Wolff (Camera/Studio) in Utrecht. Vanaf dat moment heeft zijn leven in het teken gestaan van het organiseren van filmmanifestaties: korte, lange, nationale en internationale. Van de Cinemanifestaties in Utrecht (1966-1972) en de voorstellingen die hij organiseerde als algemeen manager van 't Hoogt (1972-1974) tot het wereldwijd vermaarde filmfestival te Rotterdam (1972-1988).

Aan het begin van zijn carrière constateerde Bals al snel dat in Nederland nauwelijks sprake was van een filmbewustzijn. Het publiek diende te worden opgevoed tot het bekijken van de betere film. Buiten het commerciële bioscoopcircuit bestonden echter nauwelijks mogelijkheden om de nieuwe ontwikkelingen van de onafhankelijke cinema te volgen. Aan het eind van de jaren vijftig en het begin van de jaren zestig immers ontstond een hele nieuwe generatie filmmakers — in Frankrijk onder andere de Nouvelle Vague — die bekendheid verwierf met films die zich opvallend onderscheidden van de standaardnorm die door Hollywood was 'voorgescreven'. Met weinig financiële middelen en schaarse vertoningsplaatsen hadden deze regisseurs mensen zoals Bals hard nodig. Met beperkte middelen wist hij een kleinschalige infrastructuur te creëren waarin alternatieve films vertoond en besproken werden. Van zijn manifestaties maakte hij zowel voor het publiek als voor de direct betrokkenen — regisseurs, producenten, distributeurs, critici — ware feestjes. Dit leidde dikwijls tot budgettaire problemen, maar begrotingen leken in zijn ogen te bestaan om overschreden te worden. Het overschrijden van grenzen was nu eenmaal hét thema van zijn leven.

De biografie van Huub Bals bestaat uit twee delen. In het eerste deel beschrijven de auteurs zijn leven, dat wil zeggen vooral zijn werkzame leven vanaf 1959, het moment dat hij bij de bioscooponderneming Wolff in dienst trad. Aan zijn gezinsachtergrond, jeugd en adolescentie worden slechts luttele bladzijden gewijd. Wat precies aan de basis heeft gelegen van zijn onverzadigbare kijklust en zijn scherpe intuïtie voor vernieuwingen in de filmkunst blijft enigszins in nevelen gehuld. Zijn dominante karakter, verbale begaafdheid, organisatie-talent en sterke eigenzinnigheid maakten hem een uitgelezen persoonlijkheid om in de culturele sector op management-niveau grote hoogten te bereiken. Op het institutioneel onontgonnen terrein van de alternatieve film, aan het begin van de jaren zestig, was hij bovendien 'de 'right man on the right place'. Maar hoe hij zijn film-esthetische criteria ontwikkelde, blijft in het ongewisse. Het is zelfs nog maar de vraag of hij er überhaupt criteria op na hield. Er zijn geen essays van zijn hand verschenen waaruit iets dergelijks zou kunnen blijken. Zijn aanpak was vrijwel intuïtief en op den duur gebaseerd op een enorme kijkervaring. Daardoor kreeg hij een goed oog voor veranderingen en vernieuwingen in de film. Bals heeft echter geen pogingen ondernomen om zijn keuzes theoretisch of anderszins te verantwoorden, hij was vooral op zoek naar films die onrust stookten (286). Ondanks deze vaagheid had hij grote invloed, hetgeen bij mij de vraag oproept hoe bepalend hij is geweest voor het ontstaan van een canon van alternatieve films. Hoe was het bijvoorbeeld gesteld met de waardering van de critici voor zijn afzonder-

lijke filmkeuzes? Over het algemeen was Bals' relatie met critici goed en ook zijn festivals kregen veel waardering. Veel meer komen we niet te weten. Maar het boek biedt een aardig uitgangspunt om serieus onderzoek te doen naar de relatie tussen de keuzes van een festival-directeur, de waardering van de pers en de uiteindelijke canonisering.

Waar de lezer keer op keer wel mee wordt geconfronteerd is met opsommingen van films die tijdens de festivals vertoond werden. De leidraad van Bals levensbeschrijving is op den duur niets meer dan een filmografie van het eerste tot en met het achttiende Rotterdamse filmfestival. Het is wellicht een begrijpelijke maar weinig boeiende manier om een leven als dat van Huub Bals in kaart te brengen. Op den duur geeft het boek, door de opsomming van filmtitels, bezoekersaantallen, namen van gasten en vaste medewerkers en de beschrijving van een enkel incident, zoals de striptease-rel in 1979, dan ook eerder de indruk een informatief naslagwerk te zijn dan een biografie. Ook het tweede deel van het boek treft deze kritiek. Hierin overheersen de citaten: uitspraken van mensen die Huub gekend hebben. Veel daarvan gaan over zijn karakter — lastig maar warmhartig — en over zijn gastronomische eetlust. Zelfs het filmkijken ging bij hem 'door de maag'. Kortom, het boek leest niet altijd even vlot maar biedt veel informatie.

Bernadette Rester

F. Boersma, *Beslissende jaren. NV Bank Nederlandse Gemeenten 1968-1991* (Den Haag: Bank Nederlandse Gemeenten, 1995, 195 blz., ISBN 90 73184 03 7).

Dit is het vervolg op *Promesse in drievoud* uit 1989, waarin Boersma de geschiedenis van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) tot 1968 beschreef. Deze vervolgstudie bestrijkt de periode 1968-1991, het tijdvak dat de bank werd geleid door W. Griffioen. Beide boeken kennen dezelfde invalshoek en aanpak. Ook ditmaal staan de medewerkers centraal en niet de economisch-financiële kanten van het bankbedrijf.

Het met portretten geïllustreerde boek is geschreven voor een breed publiek. Het is doorspekt met persoonlijke geschiedenissen en anekdotes, die een licht werpen op het dagelijks reilen en zeilen in deze overheidsbank. Het werk bestaat uit vier hoofdstukken omlijst door een proloog en een epiloog. Het geheel wordt afgesloten met een bronnen- en literatuuropgave, een namenregister, een zakenregister en diverse bijlagen. Een notenapparaat ontbreekt.

Boersma beschrijft de geschiedenis van de BNG aan de hand van de meest beslissende momenten in haar bestaan. Het eerste hoofdstuk is gewijd aan de gevolgen van de door de regering ingestelde centrale financiering. De aanleiding tot deze wettelijke maatregel van eind 1965 was de aanhoudende schaarste op de kapitaalmarkt. Voor de gemeenten betekende dit dat zij zich voortaan voor langlopende leningen moesten wenden tot de BNG. Daarmee kreeg de bank een monopoliepositie, wat een forse omzetstijging tot gevolg had. De schaduwzijde was dat het haar afhankelijker en dus kwetsbaarder maakte. De afschaffing van de centrale financiering in 1975 maakte een einde aan haar monopolie.

De gevolgen daarvan worden in het volgende hoofdstuk beschreven. De bank geraakte in een veranderingsproces, waarin zij van een 'ambtelijk-politieke instelling' werd omgevormd tot een commercieel bedrijf, dat de concurrentie van de grote banken moest kunnen weerstaan.

Hoofdstuk drie heet simpelweg 'Breuk'. Een van de breuken ontstond met het verscherpte toezicht van de Nederlandsche Bank als gevolg van een aanpassing van de Wet Toezicht Kre-